

Margaret Atwood, *Το τέλος του κόσμου*. Τριλογία (*Όρνξ και Κρέικ*, μετάφραση: Έφη Τσιρώνη, 528 σελ., *Η Χροιά της Πλημμύρας*, μετάφραση: Μπελίκη Κουμπάρη, 507 σελ., *Το τέλος του κόσμου*, μετάφραση: Έφη Τσιρώνη, 607 σελ.), Ψυχογιός, Αθήνα 2014 (η μετάφραση έχει γίνει από τα αγγλικά, *Η Χροιά της Πλημμύρας* πρωτοεκδόθηκε το 2010)

Γενετικά τροποποιημένη ανθρωπότητα

Από τον ΓΙΩΡΓΟ ΝΑΣΤΟ

Τι θα μπορούσε να (μας) συμβεί αν η επιστήμη της γενετικής συνεχίσει να πειραματίζεται πάνω στα ζωικά και φυτικά είδη χωρίς κανέναν περιορισμό; Η Καναδή, πολυβραβευμένη συγγραφέας, σε μια φιλόδοξη τριλογία, επιχειρεί να συνθέσει μια δυστοπία (που έχει και ουτοπικά χαρακτηριστικά) ξεκινώντας από ένα επιστημονικό ζήτημα της εποχής μας. [TB]

SF. Ορισμένοι θα διαβάσετε αυτά τα δύο γράμματα και θα πάει ο νους σας στο Σαν Φρανσίσκο, ίσως διότι είδατε πρόσφατα στο σινεμά τον καινούργιο *Γκοτζίλα* (που διαδραματίζεται εκεί). Κάποιοι άλλοι θα σκεφτείτε πιο λογικά και μέσω ενός επαγωγικού λογισμού θα συμπεράνετε ότι, αφού ασχολείται αυτό το έντυπο με τα βιβλία, προφανώς αναφερόμαστε στο είδος της λογοτεχνίας που στα ελληνικά λέγεται επιστημονική φαντασία, τη science fiction δηλαδή. Στην Καναδή συγγραφέα Μάργκαρετ Άτγουντ δεν αρέσει πολύ αυτός ο χαρακτηρισμός που αποδίδεται συνήθως στα μυθιστορημάτα της. Βασικά, δεν της αρέσει καθόλου. Προτιμά δηλαδή το S να παίρνει το νόημά του από τη λέξη speculative, και θεωρεί πως οι ιστορίες της ανήκουν στην κατηγορία της «υποθετικής λογοτεχνίας», στη λογοτεχνία δηλαδή που προϋποθέτει μια ισχυρή δόση φαντασίας όχι για την επιπόνη περιπέτειά που αφορούν εξωγήινους ή μαγικούς μονόκερους, αλλά για το χτίσιμο μιας εικόνας για το μέλλον αυτού του κόσμου που να έχει μια βάση στο σήμερα και να αποτελεί πραγματικά μια πιθανή εξέλιξη στην (απώτερη) ιστορία της ανθρωπότητας.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Στην τριλογία της με τίτλο *Το τέλος του κόσμου* (*Όρνξ και Κρέικ*, *Η Χροιά της Πλημμύρας* και *Το τέλος του κόσμου*) προσπαθεί να κάνει αυτό ακριβώς: να μας δείξει τι θα μπορούσε να (μας) συμβεί αν η επιστήμη της γενετικής συνεχίσει να πειραματίζεται πάνω στα ζωικά και φυτικά είδη χωρίς κανέναν περιορισμό. Ο πατέρας της, Καρλ Άτγουντ, ήταν ζωολόγος εξειδικευμένος σε

Terry ubc

Πορτρέτο της Μάργκαρετ Άτγουντ, που φιλοτεχνήθηκε για αφίσα με την οποία διαφημίστηκε πρόσφατη διάλεξη της στο Τορόντο του Καναδά.

εντομολογικές έρευνες και η μητέρα διατροφολόγος, επομένως δεν χρειάστηκε να κάνει καινούργια ενδελεχή έρευνα – αισθάνεται ασφαλής στο περιβάλλον των εργαστηρίων, ξέρει τα κατατόπια. Έτσι, τα υβριδικά ζώα που παρουσιάζει στα βιβλία της, τα γουρούνια με το ανθρώπινο DNA ή κάτι επικίνδυνα, επιθετικά και πανέξυπνα, τσακαλόσκυλα δεν μοιάζουν με πλάσματα που τα γέννησε ένας υπερβολικά παιχιδιάρης εγκέφαλος χωρίς καμία επαφή με την πραγματικότητα.

Ήρωας του πρώτου μυθιστορηματός είναι ο Χιονάνθρωπος, ή αλλιώς Τζίμι, ο οποίος προσπαθεί να επιβιώσει σε μια Γη που έχει υποστεί τεράστια καταστροφή, για την οποία αισθάνεται ότι ευθύνεται και ο ίδιος. Το γιατί, αλλά και τη σχέση του με την Όρνξ και τον Κρέικ του

τίτλου, το μαθαίνουμε στο τέλος. Μόνη συντροφιά του είναι οι γενετικά τροποποιημένοι Κρεϊκάνθρωποι με τα πράσινα μάτια – καλοκάγαθα ανθρωποειδή που τρέφονται μόνο με βολβούς και ρίζες, θέλουν να ακούνε ιστορίες και ζευγαρώνουν μόνο μια φορά το χρόνο σε ένα περιεργή σεξουαλική τελετουργικό που περιλαμβάνει μπλε αιδούα και (ευμεγέθει) μπλε φαλλούς (αν σκεφθήκατε το βιάγκρα ή τα στρουμφάκια –ή στρουμφάκια που έχουν πάρει βιάγκρα– μην ντρέπεστε, συμβαίνει σε αρκετούς αναγνώστες).

Στη *Χροιά της Πλημμύρας* γνωρίζουμε δυο γυναίκες, τη Ρεν και την Τόμπι, που έχουν επιζήσει κι αυτές από την Άνυδρη Πλημμύρα, μια εργαστηριακά κατασκευασμένη πανδημία που αποδεκάτισε τον παγκό-

σμιο πληθυσμό. Η Τόμπι, ειδική στα μανιτάρια και στις μέλισσες, είχε υπάρξει μέλος της σέκτας οι Κηπουροί του Θεού, της οποίας ηγέτης ήταν ο Αδάμ-Ένα, ένας τύπος αφιρωμένος στη συμφιλίωση της επιστήμης και της θρησκείας, που κήρυττε την πίστη σε Αγίους σαν την Κάρεν Σιλκγουντ. Στο τρίτο και τελευταίο μέρος όλοι οι επιζώντες παλεύουν για να σωθούν από τις συνέπειες της καταστροφής, τα μοχθηρά όντα που επιβίωσαν, αλλά και από την επίθεση των αιμοσταγών Πονοσοφαιριστών (σπαδών του paintball, μιας φωνικής εκδοχής του paintball δηλαδή).

Είναι σαφές πως η Μάργκαρετ Άτγουντ κατέχει καλά την τέχνη της αφήγησης. Έχει καταπιαστεί με επιτυχία με την πεζογραφία, την ποίηση, το δοκίμιο, έχει γράψει παιδικά βιβλία και σενάρια για ραδιοφωνικές και κινηματογραφικές παραγωγές, έχει κυκλοφορήσει συλλογές με διηγήματα – η τελευταία λέγεται *Stone Mattress*, μόλις εκδόθηκε και οι βιβλιοκριτικοί των έγκριτων διεθνών εντύπων την υποδέχθηκαν με (συγκρατημένη) θέρμη. Κατά τη διάρκεια της συγγραφικής της καριέρας έχει βρεθεί υποψήφια ή έχει τιμηθεί με αμέτρητα βραβεία στον Καναδά ή στο εξωτερικό, όπως το βραβείο Premio Mondello (1997), το Commonwealth (1987, 1994), το Booker (1989, 1996, 2000, 2003, 2005, 2007), και το Orange (2001, 2004).

Στην καλογραμμένη και φιλόδοξη τριλογία της, η πλοκή είναι καμωμένη με μαστοριά και το (πάντα καλοδεχούμενο) σαπρικό χιούμορ, πανταχού παρόν. Τα τρία αυτά βιβλία διαβάζονται ευχάριστα, όχι όμως απνευστί. Να το θέσουμε αλλιώς: μπορείς να τα κουβαλάς μαζί σου στον ηλεκτρικό γιατί σου γεννάται η περιέργεια να προχωρήσεις μερικές

σελίδες παρακάτω, δεν πρόκειται όμως να κατέβεις στον Ταύρο αντί για τα Πετράλωνα επειδή βυθιστηκες τόσο βαθιά στον κόσμο τους. Οι εικόνες που περιγράφει, οι πριν την καταστροφή, δεν βρίσκονται σί' αλήθεια πολύ μακριά από το δικό μας σήμερα και αυτό δημιουργεί μια συνεχή, υπόγεια αίσθηση απειλής, και πράγματι γνωρίζει καλά πότε πρέπει να προσφέρει μια πληροφορία στον αναγνώστη της και για πόσο χρειάζεται ένα ερώτημα να μένει αναπάντητο. Επίσης, δεν αφήνει κανέναν στο απυρόβλητο, σε όλους αναλογεί ένα μερίδιο ευθύνης: στους θρησκώληππους, στις τερατώδεις επιχειρήσεις, στους αφελείς ακτιβιστές.

Ωστόσο, σταδιακά και μη αναστρέψιμα, σε κάθε επόμενο βιβλίο της τριλογίας η Άτγουντ εμφανίζεται και λίγο πιο κουρασμένη, λίγο πιο ανέμπνευστη. Παίζει βεβαίως και το ρόλο του το ότι τίποτα δεν φαίνεται ιδιαίτέρως πρωτότυπο εξ αρχής: δεν χρειάζεται καν να είσαι φωστήρας της επιστημονικής φαντασίας για να νιώσεις ελαφρώς εξαπατημένος. Αν έχεις, για παράδειγμα, λίγο ασχοληθεί με τον Άλντους Χάξλεϊ ή αν έχεις δει τους *Αγώνες Πείνας* στον κινηματογράφο,

διακατέχεσαι κάποιες στιγμές από μια επίμονη αίσθηση επανάληψης. Μολονότι συχνά τα λογοπαίγνια που εφευρίσκει ως ονόματα για τα νέα είδη ή τα νέα ήθη που αναφέρει είναι ευφάνταστα και αστεία, δεν αποφεύγει και τις αστοχίες, ούτε μπορεί να κρύψει την ύπαρξη μιας υπερπροσπάθειας από μέρους της να γράφει σαν νεότερη συγγραφέας. Κι ενώ τη θαυμάζεις για κάποιες από τις εμπνεύσεις της, όπως όταν περιγράφει τα κανάλια που είναι δημοφιλή στο μέλλον (αυτά που δέχονται σε απ' ευθείας μετάδοση βασανιστήρια και εκτελέσεις ή διαστρικές σεξουαλικές πράξεις), αισθάνεσαι παράλληλα και λίγη αμηχανία όταν τη φαντάζεσαι να προσπαθεί να βάλει αυτές τις λέξεις στο χαρτί ή στην οθόνη του υπολογιστή. Στις 18 Νοεμβρίου 2014, άλλωστε, θα κλείσει τα 75.

Το πιθανότερο είναι πως όσοι λάτρευαν τον *Τυφλό δολοφόνο* ή την Ιστορία της *Πορφύρας Δούλης* θα απογοητευτούν λίγο από την τριλογία της. Μπορούν βεβαίως να την απολαμβάνουν (έως ότου τουλάχιστον εκδοθούν τα καινούργια διηγήματά της στα ελληνικά) ως δημόσιο πρόσωπο. Μανιώδης χρήστης του τούιτερ, από όπου προωθεί με

φανατισμό όσους συμπατριώτες της εκτμά και αγαπά (την Άλις Μόνρο και τον Λέοναρντ Κοέν, για παράδειγμα), ξετυλίγει την ευφύια και τη σπιρτάδα της στις συνεντεύξεις, όπου εξηγεί γιατί δεν της αρέσει να μιλούν κάποιοι για κάποια αποκαλυψη όταν αναφέρονται στην πλοκή του *Τέλους του Κόσμου*. Ομοίως δεν την καλύπτει η δυστοπία. Έχει εφεύρει τον όρο Ουστοπία, διότι θεωρεί πως κάθε δυστοπία κρύβει και λίγη ουτοπία αν το σκεφτεί κανείς βαθύτερα. Πολυμαθής και πραγματίστρια, δίνει πρακτικές συμβουλές σε όποιον γνωρίζει, διότι «θέλω απλώς να είναι προετοιμασμένοι». Τα αποσπάσματα από δηλώσεις της γίνονται γρήγορα εξαιρετικά δημοφιλή:

Κάνε ό,τι αληθινά θέλεις. Ούτως ή άλλως, θα υπάρχουν επιπτώσεις όποια απόφαση και να πάρεις"

Η

Αργά ή γρήγορα, λυπάμαι που πρέπει να σ' το πω εγώ, θα πεθάνεις, άρα το θέμα είναι πώς θα γεμίσεις τον χρόνο από τώρα μέχρι τότε. Είναι δικός σου. Εκμεταλλεύσου τον.

ΟΙ ΓΥΡΩ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

Στο Μέγαρο Μουσικής όπου εμφανίστηκε την Τετάρτη 24 Σεπτεμβρίου, ήταν ο συνηθής, γοητευτικός, αστείος εαυτός της. Είπε πολλά, θα μπορούσε να εξηγήσει ακόμα και πώς ή πόσο παιδεύτηκε να καταλήξει σε τίτλο για τη *Χροιά της Πλημμύρας*. Η αρχική ιδέα ήταν να ονομαστεί *Οι Κηπουροί του Θεού*, όμως ο αμερικανικός εκδοτικός οίκος θεώρησε ότι εύκολα θα θεωρούσαν κάποιοι βιβλιόφιλοι πως πρόκειται για ακροδεξιού περιχομένου ανάγνωσμα και τον απέρριψε. Μια άλλη επιλογή ήταν το *Edencliff*, που οι βρετανοί εκδότες της πίστευαν ότι ακούγεται σαν οίκος ευηγρίας στο Μπορμουθ και αρνήθηκαν να τον δεχτούν.

Είναι αστείο να τη φαντάζεσαι να τα διαπραγματεύεται όλα αυτά, να τη βλέπεις νοερά να εξανίσταται, αυτή τη γυναίκα με τα πανέξυπνα μάτια με τις ιδιοτροπίες των συνεργατών της. Έτσι όμως καταλαβαίνεις ποιο είναι τελικά το πρόβλημα των τριών τελευταίων μυθιστορημάτων της. Οι γύρω λεπτομέρειες είναι λίγο πιο διασκεδαστικές από τα ίδια τα βιβλία. ■